

ЦИКЛІЧНІСТЬ РОЗВИТКУ – ВАЖЛИВА ЗАКОНОМІРНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ І ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Кузьменко В. П.

Національного університету «Києво-Могилянська академія», м. Київ

Нові інформаційні технології все більше проникають в життя держави, функціонування якої має циклічний характер від передвиборчих перегонів до розвитку економіки. Важливим і широко розповсюдженим у природі механізмом циклодинаміки є круговоротна циклічність, яка проявляється в наявності у великих і складних еколого-економічних системах замкнених циклів руху матерії, енергії, інформації або будь-яких інших субстанцій. Прикладами такої круговоротної циклічності є загальновідомий круговорот води у природі; круговороти ряду необхідних для життя біосфери елементів, таких як кисень, вуглець, азот і фосфор; круговорот радіонуклідів і різних мікроелементів в замкнених біоценозах; круговорот сировини (металів), які багаторазово використовується для виробництва продукції, що може бути легко утилізована після її використання, круговорот обміну інформацією тощо. Круговоротна циклічність спостерігається й у круговортній соціально-політичній динаміці, яку помітили ще у II-му столітті до нової ери два історики Стародавніх Греції та Китаю Полібій і Сима Цянь.

Більш складним явищем, але також широко розповсюдженим у природних, еколого-економічних, виробничо-технологічних і соціально-політичних системах, є наявність у цих системах замкнених контурів від'ємного зворотного зв'язку з певним запізненням (лагом). Саме цей механізм дії зворотного зв'язку може бути причиною виникнення циклічних коливань багатьох характеристик господарчо-економічної діяльності, прикладами яких є коливання цін, цикли пропозиції та попиту на товари і послуги, хвилі інвестиційної активності, витки інфляції. Наявність від'ємних зворотних зв'язків в біосфері породжує циклічні коливання чисельності живих організмів у таких типах систем, що мають цей зв'язок і взаємодіють.

Аналогічні біосферним типи циклів, які обумовлені наявністю у системі контурів від'ємного зворотного зв'язку, можуть виникати і у людських спільнотах на всіх рівнях їх соціальної організації. Слід зазначити, що при наявності в системі інформаційних контурів не від'ємного, а додатнього зв'язку, вихідні показники, які характеризують стан такої системи, починають невпинно зростати, що з часом може привести до виникнення у системі кризових ситуацій і навіть катастроф. Яскравими прикладами таких ситуацій є витки гіперінфляції і спалахи безробіття, які при досягненні ними критичних рівнів можуть привести до соціального вибуху, створення у державі вкрай нестабільної ситуації і навіть руйнування винної у цьому політичної системи. Саме рівні безробіття в 25-30% були у південних країнах Європи в часи сучасної глобальної кризи, постійно провокуючи в них страйки та інші форми соціальних протестів населення.